

ULUSLARARASI BAKALORYA

DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

Sözcük Sayısı: 3758

Kategori: Kategori 1

Araştırma Sorusu: Seray Şahiner'in "*Antabus*" adlı romanında toplumun kadın sorunlarını kanıksanması Leyla'nın kimliği aracılığıyla nasıl ele alınmıştır?

Mayıs 2023

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	3
2. Kadının Kendine Yönelik Değer Algısı.....	5
3. Aile Yapısı İçinde Kadının Değer Algısı.....	8
4. Toplumsal Yapı İçinde Kadının Değer Algısı.....	12
5. Sonuç.....	16
6. Kaynakça.....	19

1. Giriş

Günümüzde bireylerin erkek ve kadın kimlikleri, ait oldukları toplumun kültürel yapısının değer yargıları üzerinden yaratılır. Bu da sosyolojik olarak toplumsal cinsiyet kavramını oluşturur. Toplumsal cinsiyet; toplumun bireye cinsiyeti üstünden verdiği görev, sorumluluklar ve beklentiler ile ilgili bir kavramdır. Geçmişten bugüne kadın kimliği birçok toplumda ve toplumsal yapıda belli ölçütlere ve kalıplara sokulmuştur. Ataerkil düşüncenin sonucu olan bu yapılarda kadının değersizleştirilmesi ve kadın kimliğinin erkek egemen toplumun beklentileri sonucu oluşması her çağın olduğu gibi bu çağın da sorundur. Erkeklerle sahip oldukları cinsiyet nedeniyle, kültürel yapının tanıdığı haklar kadınlara tanınmamaktadır. Bahsedilen bu haklar: eğitim, özgürlük, çalışma, kendi hayatını yönetme gibi, her insanın cinsiyet farkı gözetmeksizin sahip olması gereken haklardır. Erkeklerin sosyal hayatta kadınlardan daha üstte bir konumda görülmesi, kadına karşı şiddetin normalleştirilmesine ve çoğu alanda düşünsel olarak şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır.

Toplumsal kimliğin oluşmasında biyolojik cinsiyet büyük rol oynar. Erkek egemen toplumların hepsinde görüldüğü gibi Türk toplumunda da kadının sahip olduğu değer bahsedilen değer yargılarına bağlıdır. Bakirelik, namus, annelik, eş olma, kız çocuğu olma, aşk gibi bir kadının hayatındaki önemli kavramlar onun ait olduğu toplumun ve ailenin değer yargılarıyla biçimlenir. Bu değer yargıları birçok edebi eserin de konusu olmuştur. Kadının sahip olduğu aile ve toplum erkek egemen olduğunda, kadın bahsedilen kavramların içinde genellikle kaybeden ve bu kaybın genellikle kanıksandığı bir hayatı olur. Ataerkil ailelerin yaşam biçimi içinde namus kavramı genellikle kız çocukları üzerinden tanımlanır.

Bu tezde, Seray Şahiner'in kadının sorunsalının kanıksanmasını, alışılmışın dışında bir üslup ve eleştiri şekliyle ele aldığı "*Antabus*" adlı yapıtı incelenmiştir. Tezin araştırma konusu, yapının

odak figürü Leyla'nın başından geçen olayların toplum tarafından kanıksanması ve göz ardı edilmesinin ironik ve alaysı bir dil ile eleştirilmesinin incelenmesidir. Yapıtın seçilmesindeki en önemli etken kadın sorunsalını ele alan yapıtlardan dil söylem ve odaklanış yönüyle ayrılması ve sorunsala alışılmışın dışında bir yaklaşımla ele almasıdır.

Yapılan kaynak araştırmaları sonucunda yazarın genel yapıtlarına yönelik "*Seray Şahiner'in Yapıtlarında Toplumsal Cinsiyet*" (Duygu Uysal Koç) çalışması bulunurken seçilen "*Antabus*" yapıtı üzerine özel olarak herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada yazarın kullandığı üslup, toplumun kadın sorunsalına karşı tutumunu yargılamakla sıklıkla başvurduğu alaysı/ironik/mizahi dil monologlar ile saptanmıştır. Ayrıca yapıtta yazar tarafından kurgulanan ana karakterin intihar ettiği ve kocasını öldürüp serbest kaldığı iki farklı son da farkındalık yaratmak için kullanılmış, yapıtın sürükleyiciliğini ve etkileyiciliğini artırmıştır. Yapıtta oluşturulan bu farklı sonlar arayıcılığıyla okuyucuya seslendiği görülmüştür. Bu tezin amacı ise, yapılan geçmiş taramalara katkı olması amacıyla, alışılmamış bir dille sunulan kadın sorunsalını yapıt bağlamında incelemek olacaktır.

Seray Şahiner'in Antabus romanı, kadın sorunsalı üzerine temellenmiş bir yapıt olarak kurgulanmıştır ve bu çalışmada kadın sorunsalının bireyin kendisi, ailesi ve toplum tarafından nasıl kanıksandığı üzerinde durulacaktır. Burada önemli olan bu şiddetin kanıksanması ve yazarın yapıttaki kadın karakter Leyla'nın maruz kaldığı şiddetle başa çıkmak için mizahı seçmesinin ve kullandığı alaysı dille eleştirmesinin üzerine odaklanmasıdır. Leyla'nın yaşadıklarını bireyin kadın algısı içinde değerlendirirken mizah kullanımının kendi akıl sağlığını koruma ve savunma olarak kullanıldığı fark edilmektedir. Leyla, yaşadıklarını mizahi bir dille anlatırken acısını

hafifletmeye veya hafifmiş gibi yansıtmaya çalışsa da asıl vurgulanmak istenen yaşadıklarını onun da aynı toplumun yaptığı gibi kanıksamış olduğudur.

Yapıtta, olay örgüsü ana karakter Leyla'nın İstanbul'a taşındıktan sonraki hayatı etrafında şekillenmesiyle birlikte romanın temel izleği kadın sorunsalının kanıksanması ve kadının değer algısı üzerine yapılandırılmıştır. Bu bağlamda çalışmada yapıt boyunca, ana karakterin deneyimleri üstünden yaşadığı kadın sorunsalının figürün zihinsel ve duygusal değişimini, onda bu ironik ve alaysı dili savunma olarak oluşturan etmenler üzerinden incelenmiş ve odak figürü getirdiği sonuçlara bağlanmıştır. Yapılan incelemeler olay akışı üstünden değerlendirilmiştir.

Yapıt, odak figür Leyla'nın yaşadığı hiçlik duygusu: *Kadının Kendine Yönelik Değer Algısı*, *Aile Yapısı İçinde Kadının Değer Algısı* ve *Toplumsal Yapı İçinde Kadının Değer Algısı* olacak şekilde üç bölümde incelenecektir.

2. Kadının Kendine Yönelik Değer Algısı

Leyla karakteri yapıt boyunca toplumun kadın üstüne yüklediği beklentileri ve yargıları eleştirse de kendi düşüncelerinde de toplumun yansıması görülmektedir. Toplumun kadına bakış açısı üstünden kendini değer yargısını oluşturmaktadır. Bu da ataerkil yapıli toplumlarda kadınların yaşadıkları baskıya rağmen bu kalıplardan çıkamadıklarını göstermektedir. Bu nedenle araştırma boyunca toplumun sahip olduğu değer algıları ve kadının öz değer algıları arasında bir bağlantı olacaktır.

Yapıtta odak figür Leyla'nın İstanbul'a taşınması, uzamının dolayısıyla toplumsal yapısının değişmesine neden olmuştur. Çevresine farklı insanların dahil olması ve çalışma hayatına girmesi,

çalışma ortamında erkekler tarafından görünmeyen bir şiddet atmosferinin olması ve patronu tarafından tecavüze uğraması onu bu toplumsal yapıyı sorgulamaya ve eleştirmeye itmiştir. *“İstanbul benim için, evin penceresinden görünen inşaat manzarası demektir. Ben kızım ya, tek başına bakkala bile göndermiyorlar,”* (Şahiner, 19). Leyla'nın İstanbul'a tanışması dışarıdan bakıldığından köyden kente yani daha modern bir hayata geçiş olarak görülebilir ama Leyla'nın yaşamı modern bir değişime uğramamıştır. Aksine eski hayatını eve hapsolmuş şekilde devam ettirmektedir. Yapıtın bu kısmında toplumsal kadın kimliği için kent yaşamının etkisizliği göze çarpmaktadır. Leyla'nın sözlerindeki *'ben kızım ya'* ifadesi onun birey olarak ezilen kadın kimliğini kanıksamış olduğunun vurgusunu da yapmaktadır. Yazar kullandığı *'ya'* kelimesiyle karakterin kendisinin de alışmış olduğu ve kanıksadığı bu durumu okura aktarmaktadır.

Çalışma hayatı, Leyla'yı kısmen de olsa özgürleştirmiştir. Aynı atölyede çalıştığı Ömer'e âşık olması, İstanbul'da ki *“yeni”* hayatında sahip olduğu tek değişim olmuştur. Leyla'nın patronu Hayri, Ömer ile Leyla'yı sevgili olduğunu anlamış, bu yüzden de Leyla'nın bakireliğini kaybettiğini düşünerek Leyla'ya tecavüz etmiştir. Leyla'nın maruz kaldığı bu şiddeti kendi utancı olarak görmesi, bu durumda haklı olmasına rağmen birinin başına geleni öğrenmesi sonucunda rezil olacak olan kişinin yine kendisi olacağını düşünmesi, toplumun kadına karşı sahip olduğu bakış açısının kadının kendine yönelik değer algısının oluşmasında sahip olduğu etkiyi gösterir. *“Ben kalktım, ortalığı toparladım ki kimse tecavüze uğradığımı anlamasın. Biri duysa rezil olurum.”* (Şahiner 27). *“Biri duyarsa rezil olurum”* cümlesiyle toplumun gözünde değerini kaybeden bir kadının kendi yönelik değerini de kaybettiği vurgulanmıştır. Tecavüzün ardından Hayri'nin, *“... Madem kız'mışsın, niye söylemiyorsun. Başıma bela mı olacaksın,”* (Şahiner 28)

dediği alıntıda kullanılan “*madem*” kelimesi , bâkire olmayan bir kadının tecavüze uğramasının önemsiz ve normal olduğunun çünkü bakire olmayan bir kadının zaten toplumda bir değeri olmadığını kanıtlar niteliktedir. Şahiner, Remzi’nin bu düşünceleri üzerinden toplumsal bilince olumsuz biçimde yerleşmiş bâkire olmayan kadın imgesinin bir eleştirisini yapar. “*Başıma bela mi olacaksın*” cümlesiyle Leyla bakire olmasaydı bu durumun bir önem arz etmediği vurgulanır çünkü bakireliğini kaybetmiş bir kadın zaten bir değere sahip değildir.

Yaşanan bu durum sonrasında Leyla’nın bakireliğini kaybetmesi onun kendi değerini de kaybettiğini ve artık Ömer tarafından istenmeyeceğini düşündürmüştür. “*Ömer beni alır mı artık? Almaz...*” (Şahiner 27). Alıntıda kullanılan *artık* kelimesi ile durumun umutsuzluğu ve imkansızlığı vurgulanmıştır. Leyla’nın kendi değerini toplumsal değer yargıları üzerinden biçtiği, bakirelik gibi önemli kavramların kaybı sonucunda sanki bir eşya gibi tercih edilmeyeceğini düşünmesi “*beni alır mı*” demesindeki umutsuz tonda da görülmektedir. Leyla bekaretinin kaybıyla beraber kendi değerini de kaybettiğine inandığı için kendi isteklerinin değersiz olduğunu düşünmüştür. “*Ben istemedim aslında o pis bekâr evinde... Ses çıkarmadım. Adam tecavüze uğramış kızı karı diye almayı sineye çekmiş, ben sakız gibi çarşaf olmazsa yapamam o işi mi diyeceğim?*” (Şahiner 31). Bu cümlede kadın bakireliğini tecavüz gibi bir şiddet sonucu kaybetmiş olsa bile değerini bakireliğin belirlediği bir kez daha kanıtlanmıştır. Bu alıntıda kullanılan “*mi diyeceğim?*” soru cümlesiyle kendi ve toplumsal değer yargılarının karakteri ne kadar derinden etkilediği, bunun düşüncesinin bile bakireliğini kaybetmiş bir kadın için saçma olduğu vurgulanmıştır. Bu da Leyla’nın toplumun değer algısının kendi değer algısını şekillenmesindeki etkisini göstermektedir.

Leyla'nın içinde bulunduğu bu ataerkil toplumda kadınların babalarının veya kocalarının soyadlarını almalarına karşı düşüncesi “*Ben, Osman kızı Leyla, Remzi'nin karısı Leyla oldum. Bana sorsalar, sadece “Leyla” olmak isterim. “Leyla”yla Mecnun” bile değil, düz Leyla...*” (**Şahiner 37**) alıntısında verilmiştir. Bu alıntıda Leyla'nın yani ataerkil toplumda yaşayan bir kadının kendi öz kimliğine sahip olamayıp erkekler üstünden var olmasının eleştirisi yapılmaktadır. “*Bana sorsalar*” cümlesi bu yapılarda kadınların kendi varlıkları hakkında bile bir söz sahibi olamamaları kadınların toplumda ne kadar arka planda ve önemsiz görüldüğünü de kanıtlamaktadır.

3. Ailede Kadın Algısı

Leyla, erkek egemen bir aile ortamında büyümüştür. Ailesiyle birlikte İstanbul'a taşındığında dışarı bile çıkmasına izin verilmezken ailenin maddi beklentileri yüzünden babası ve amcası tarafından bir tekstil atölyesinde çalışması istenmiştir. “*Amcam, ‘Leyla’yı da verin bir konfeksiyona çalışsın,’ dedi.*” (**Şahiner 18**). Cümlesinde Leyla'nın bu karar hakkında hiçbir söz hakkı olmadığı görülür. Bununla birlikte “*Para konusunu amcam konuştu patronla... Aydan aya babamın eline sayılacak.*” (**Şahiner 18**) alıntısında kendi emeğiyle kazandığı para üzerinde bile söz sahibi olmaması, kadının hem ailesinde hem de iş hayatında karşılaştığı değersizliği yansıtmaktadır. Bu değersizliğin bir kadın sorunu olarak görülmemesi ve Leyla'nın kendisinin bile normal karşılaması aile içinde de kadına değer verilmediğinin göstergesidir. Aynı zamanda bu alıntıda iki yüzlü ahlak anlayışı, Leyla'nın ailesi tarafından değersiz görülmesi ve para için çalıştırılması üstünden net bir şekilde görülmüştür. Leyla'nın hayatı üstündeki erkek egemen baskı bu cümledeki özneler, ‘baba, patron, amca’ üzerinden net bir şekilde yansıtılmaktadır. Yapıtta,

Leyla'nın “*Yollu olmayayım diye bakkala bile yollamayan adam! Sevindim aslında.*” (**Şahiner 18**) iç monologunda kullanılan ünlem işareti aracılığıyla ironik bir dil yaratılmaktadır ve bu ironik dil aracılığıyla ailenin bir eleştirisi yapılmaktadır. Kadının bakkala gitmek kadar basit ve cinsiyet üstünden kısıtlama yapılmaması gereken bir eylemi yaparken bile kendi ailesi tarafından *yollu* olarak görülmesi aile içinde de toplumun kadına verdiği değer yargılarının etkisi görülmektedir. Karakterin babası için ‘adam’ sözcüğünü kullanması aile içindeki ilişkilerin kopukluğunu yansıtırken tarafların birbirine olan uzaklığının altı çizilmektedir. İşyerinin sahibi Leyla'ya tecavüz ettiğinde ailesi savunduklarının aksine, çıkarları adına bu durum karşısında sessiz kalmıştır ve bunu kendi hayatları adına bir fırsata çevirmeye çalışmışlardır. “ ‘Hayri Abi,’ dedi. Kan parası vermiş bunlara. Amcamla sıkı sıkıya pazarlık etmişler. Bunlar ne biçim insan! O ev için ben de maaşımı getirip ortaya koydum bir yıl, demek Hayri Abi'yle güçlerimizi birleştirip babamlara ev alıyoruz.” (**Şahiner 35**) Verilen alıntıda, ana karakterin yaşadığı olayın ciddiyeti göz ardı edilmiş bu da Leyla'nın alaysı tonla ailesine ilişkin eleştirel yaklaşımını ortaya koymuştur. Alıntıda kullanılan ‘demek’ sözcüğü bu vurgunun yapılmasını sağlamıştır. Erkek egemen toplumlarda kadın her açıdan değersizleştirilmektedir ve kadının hiçbir konuda fikri sorulmamakta ve söz hakkı tanınmamaktadır, bu durum yapıtta da Leyla'nın bakireliğini kaybettiğini öğrendiklerinde ailesi tarafından evlendirilmesinde görülmektedir. Leyla'nın tecavüze uğradığı için “kirlettiği” aile namusu temizlemek için fikri bile alınmadan kendinden yaşça büyük bir adamla evlenmesine karar verilmiştir. “*Beni everiyorlarmış, adam amcamın tanıdığı kumaşçılardan biriymiş, hâli vakti-tabiki- yerindeymiş.*” (**Şahiner 36**) Alıntıda öğrenilen geçmiş zaman eki ‘mış’ kullanımı, kendi adına verilen bir kararı başkalarından öğrendiğini göstermektedir. Bu da Leyla'nın kendi hayatı için verilen kararlarda bile söz hakkına sahip olmadığını kanıtlar niteliktedir. “*Evlenince usturuflu*

davranıp o adamcağızın da başını belaya sokmayacakmışım.”(Şahiner 36) Toplumun kadını cinselleştirmesi ve sevgilisi olan bir kadının bakire olamayacağını düşünmesi yüzünden tecavüze uğramasına rağmen Leyla'nın yaşadığı olayın “*o adamcağızın da başını belaya sokmayacakmışım*” cümlesiyle kendi suçuymuş gibi yansıtılması toplumun ikircikli yapısını da tekrardan vurgulamaktadır. Leyla'nın evlendirildikten sonraki yaşamı çoğunlukla şiddet odaklı geçmiştir. “*‘Hadi yatağa geç,’ dedi. Ben istemedim...*” (Şahiner 38). Leyla'nın kurduğu bu cümlenin yapıt boyunca birçok kez tekrarlandığı görülmüştür. “*Ben istemedim...*” cümlesinde kullanılan üç nokta, Leyla'nın yaşadığı umutsuzluğu ve çaresizliği okura yansıtma kullanılmıştır. Bu da kadınların evlenmiş olsalar bile zulüm çekmeye devam ettiklerinin bir göstergesidir.

“Bence bu tecavüz meselesini biraz fazla abartıyorlar. ‘Ay şöyle vahşet, böyle genç kızların hayatını karartıyorlar,’ diye... Görüyorum televizyonda kızları da, yüzlerini kapatmışlar, hüngür hüngür ağlıyorlar. Bu kadar büyütecek, gazetelere sayfa sayfa haber yapacak bir şey yok. Ne var, ben her gün uğruyorum! Ne sanıyorsunuz? ‘Kocam beni döver ama yatakta muhabbetimiz yerinde çok şükür,’ diyecek halim yok. İlk bir ay karşı koymadım. Kocam neticede. ‘Gözlerimi kaparım vazifemi yaparım,’ dedim.” (Şahiner 39).

Verilen alıntıda Leyla'nın kendi tepki gösteremediği tecavüze uğramasına başkalarının tepki gösterme hakkına sahip olmasına ve yine toplumu temsil eden televizyonda bile kınanmasına karşı, onların bu hakkını eleştiren ve önemsizleştiren bir düşünce vardır. “*Ne var ben her gün uğruyorum!*” cümlesindeki “ne var” soru kalıbı olayın büyütüldüğünü düşündüğünü göstermeye,

kendisinde olduğu gibi önemsizleştirmeye çalıştığını kanıtlar. “*Ne sanıyorsunuz?*” soru cümlesiyle buna tepki gösteren televizyona ya da temsil ettiği topluma alaysı bir dil kullanımıyla sitem ettiği görülmüştür. “ ‘*Siz hiç gazetede, ‘Kocası karısına tecavüz etti’ diye haber okudunuz mu?*” (**Şahiner 40**). Aynı televizyon gibi gazetede toplumun bir yansıması olarak görülür. Bu nedenle Leyla toplumda kadın sorunsalının kanıksanmasını eleştirirken “*haber okunuz mu?*” soru cümlesini kullanması hem topluma hem de okura seslendiğini, bunu yaparken de gazete üstünden örnek vermesi toplumun eleştirisini yapıldığını gösterir. Toplumda karı koca olan bireyler arasında yaşananların toplum tarafından tecavüz olarak görülmemesinin çünkü evlilik altında tecavüzün namus kaybına neden olmayacağına bu yüzden kadının yaşadıklarına önem verilmediğinin eleştirisi yapılmıştır.

Romanda dikkat çeken bir başka kısım ise, yapıt boyunca birçok kez vurgusu yapılan kurt/kuzu benzetmesidir. Leyla ailesi ile yaşarken Mazlum adında bir koyuna sahiptir, koyuna karşı duyduğu sevgi ve kuzunun hayatındaki yeri yapıtta birçok kez vurgulanmıştır. Roman boyunca kuzusuyla sahip olduğu ilişkinin, ailesiyle arasındaki kopuk ilişkiden daha gerçek ve saf olduğu aktarılmaktadır. Mazlumun kesilmeyeceğine söz veren ailesi bir gün Leyla’dan habersiz koyunu kesmiştir. “*Ben et yiyemem.*” (**Şahiner 38**). Leyla’nın yaşadığı bu olay bir daha et yiyememe nedeni olarak verilse de aslında kuzu ile kendini özleştirmesi de dikkat çekmektedir. Yapıt boyunca kullanılan kurt-kuzu içerikli atasözleri bunun göstergesidir. Örnek olarak, “*Eee, kurt kuzudan suyumu bulandırdın diye dava edermiş.*” (**Şahiner 24**) ve “*Fark etmişsinizdir. Ben kuzularla kurtlarla ilgili çok söz bilirim. Eee, kurtta kurt masalı; kuzuda kuzu masalı olurmuş...*” (**Şahiner 36**) gösterilir. Kendi ailesinin bile ona ve isteklerine değeri vermediği tekrardan bu olay

üstünden aktarılmıştır. Leyla'nın et yiyememesinde aynı zamanda kadının kadına sahip çıkması durumu da yansıtılmıştır. Leyla kadının kadına sahip çıkması durumunu daha önce kendi annesiyle bile yaşayamamıştır çünkü annesi onu savunması gereken yerlerde hiçbir çabada bulunmamıştır. Leyla'nın annesi kızının başına gelenleri öğrendikten sonra verdiği tepki ailede kadın algısını net bir şekilde göstermiştir. *“Kız telef oldu, artık kim alır?”* (Şahiner 36). Annesi Leyla'ya sanki değerini kaybetmiş, istenmeyecek bir eşya gibi davranmıştır. Ailesinin sahip olduğu kadın değer algıları içinde buldukları toplumsal düzenden gelmektedir. Kendisi de bir kadın olan annesinin bile toplumun geri kalanı gibi kızının değerini kaybettiğini düşünmesi, toplumda kadın sorunsalının ne derece kanıksandığının bir kanıtı olacak niteliktedir.

4. Toplumsal Yapı İçinde Kadın Değer Algısı

“Sayfayı çevirmeyin. Üçüncü sayfa haberleri üç-beş satırdan ibaret olsa da hikayeleri; ‘kırk katır mı kırk satır mı?’dir.” (Şahiner 11) Yapıtta Leyla'nın cinnet geçirip kızıyla birlikte balkondan atladığı söylenen bir senaryonun gazeteye çıkması ama sadece üçüncü sayfa haberi kadar değerli görülmesi toplumsal yapıda bu sorunun ne kadar önemsizleştirdiğini yansıtmaktadır. Gazete, çoğunlukla toplumla bağdaştırılan bir haber aracıdır. Gazeteden bildirilen çoğu şey toplumu etkilemekte, gazeteye konu olan birçok olay ise halkın yaşadıklarıdır. Gazeteler çoğu zaman okuyucuda bir aydınlanma ve farkındalık oluşturur. Kadın sorunsalının üçüncü sayfa da yer alması da toplum tarafından bu sorunun ne kadar göz ardı edildiğinin başka bir kanıtı olarak görülebilir. Yazar yapıt boyunca birçok kez üçüncü kişi bakış açısından kahraman bakış açısına geçiş yapmıştır. Gazetenin ön planda tutulduğu kısımlarda kahraman bakış açısının tercih edilmesi yazarın doğrudan okuyucuya seslenmesi ve bunu yaparken samimi bir dil kullanması böyle sorunlara normal bir yaklaşımdan çok daha farklıdır. Bu sayede okuyucu karakterle daha rahat bir

bağlantı kurabilmiş ve bu farklı yaklaşım nedeniyle bir merak uyandırılabilmiştir. “*Siz sayfayı çevirmeyin, ben hikâyeyi iki gün geriye alayım: Ben Leyla Taşçı, bu haber matbaaya gitmeden iki gün önce morgda değil hastane odasında yatıyordum.*” (Şahiner 12) “*Siz sayfayı çevirmeyin*” cümlesinin tekrarlı kullanımını okuyucu üstünden topluma bir seslenişi göstermekte ve karakterin yaşadığı olaylar üzerinden kanıksanan kadın sorunsalına dikkat çekmektedir. Romanın kurgusunun içine montajlama tekniği aracılığıyla yerleştirilen gazete haberi kurgusal gerçekliği arttırmada önemli bir yere sahiptir.

Toplumun kadın sorunsalını kanıksaması ve bastırması Leyla karakterini ve düşüncelerini de aynı şekilde bastırmasına neden olmaktadır. “*Evet, bende de konuşma reflüsü var. Yıllardır laflarımı o kadar çok yuttum ki, yalnız kaldıymıydı böyle içimden çıkıyor laflar.*” (Şahiner 14) Konuşma reflüsünün olması, toplumun kadın sorunsalını değersiz görmesi nedeniyle asla kendini ifade etme hakkına sahip olamamasıyla ve kimsenin onu duymamasıyla bağdaştırılır. Devamında kurulan “*Ne? Orda olduğunuzu biliyorum! Seyredenler hep olur. Sokakta adam, Allah yarattı demeyip bir tane vurunca, akraba düğünlerinde azarlarken, evde dayak yerken bile...*” (Şahiner 15) cümlesinde okuyucuya doğrudan bir sesleniş olması ve okuyucunun aynı romanda örnek verdiği “*sokakta adam*” ifadesi gibi okuyucuyu da kitapta yaratılan toplumun içine dahil etmede kullanılmıştır. Verilen örneklerin toplumla bağdaşık olması kadın sorunsalının toplumsal hayatta bile var olduğunu ama yine de toplum tarafından göz ardı edildiğini göstermektedir. “*Siz karışmazsınız. Bana üzülürsünüz tabii ama taraf tutmazsınız... Öyle de bir tutarsınız ki: Ben zulüm çekerken susuyorsanız kocamın tarafındasınız. Siz, erkek tarafısınız. Amaaan, benim babam bile özbeöz babamken, kız tarafı değil erkek tarafıydı*” (Şahiner 16) Şahiner verilen alıntıda okuyucu üstünden topluma bir eleştiride bulunmaktadır. Yaşadığı yalnızlığı ve çaresizliği, toplumdan

çevresinden destek alamamasını yine alaysı bir dille kullanarak toplumu eleştirmiş ama sonrasında hayatının gerçeklerini geçiştirmeye çalışmıştır. Tercih edilen *amaaan* ve *tabii* kelimeleri cümleye alaycılık katmakta ve Leyla'nın asıl duygularını önemsizleştirmesini sağlamaktadır. “ ‘Size baba diyebilir miyim?!’ ” (**Şahiner 16**) alıntısında ise, toplumun kendi babası ve ailesi gibi onu görmezden mi gelip yaşanan bu kanıksama durumunu devam mı ettireceği yoksa toplumun artık bu soruna bir çare mi bulacağı sorusu yöneltilmiştir. Leyla karakteri yapıt boyunca aslında ironik, alaycı ve mizah kullanımıyla topluma farklı bir biçimde başkaldırmaktadır.

Kadına şiddetin toplumda normalleştirildiğinin ve kanıksandığının roman içinde net görülen örneklerinden biri, Remzi'nin Leyla'yı ve kızını dövdüğünde karakolda yaşananlardır.

“... Tuttum kızın elinden doğru karakola. Dedim böyle böyle... ‘Kocam beni dövüyor, şimdiye kadar sustum, kızımı da dövünce canıma tak etti, şikâyetçiyim. Hapse atın bu adamı.’ Zabıt tuttular, ‘Yarın savcılığa şikâyette bulun,’ dediler. İki de şahit lazım olmuş... ‘Şahit olmaz komşular,’ dedim. ‘Ama hepsi duydu kavgayı. Siz gidip getirseniz,’ Zorla olmazmış. Canım neticede aile meselesiymiş, zaten çocuğum da varmış, meseleyi uzatmasam benim için daha iyiymiş. Nasıl geçinecektim tek başına? Ben de daha izan kalmamış, dedim, ‘Parası ona olsun. Onunla ayrı eziyor beni. Bugün bir tomar parayı yırtıp suratıma çarptı.’ Polisler, ‘Parayı mı yırttı!’ dediler. ‘He,’ dedim. Aaaa bak o zaman iş değişirmiş. Onun için şikâyet edebilirmişim. Türk parasına hakaretten. Ulan üç kuruşluk değerim yokmuş gerçekten. Adam bana demediğini, etmediğini bırakmadı da Türk parasını yırttı diye suçlu sayıldı bir tek.’” (**Şahiner 47**).

Verilen bu alıntıda polislerin kadına şiddeti görmezden gelmesi ve önemsizleştirilmesi ancak Leyla kocasının Türk parası yırttığını söylediğinde tepki göstermeleri, toplumun gözünde kadının para kadar bile değeri olmadığını vurgular. “*Ulan üç kuruşluk değerim yokmuş gerçekten*”, Leyla’nın kurduğu bu cümlede kullanılan “*ulan*” kelimesi samimi bir dil yaratmakta ve toplumun gözündeki değersizliğini yine alaysı bir dille eleştirmesinde kullanılmıştır. Aynı zamanda kesitte polislerin bakış açısı toplumun ve devletin kadın sorununa bakış açısını temsil etmektedir, bu da Leyla’nın içinde bulunduğu devletin bile kadına şiddeti kanıksadığını gösterir. “*Nasıl geçinecektmişim tek başına*” cümlesindeyse kadının erkeklerden bağımsız hayatta kalamayacağı, her zaman erkeklere bağımlı bir hayata sahip olması gerektiğinin düşüncesi görülür. Hayatında bir erkek olmadığında ayakta kalamayacağı ve toplumsal hayatta kadının bir yere sahip olamayacağı vurgulanmıştır. Bu da ataerkil toplumlarda kadının ne kadar baskılandığına başka bir örnektir. Bu alıntı sayesinde yapıtta kadın sorunsalının her türlü toplumsal sınıf tarafından kanıksandığı görülmektedir.

Ataerkil yapıtlı toplumlarda kadınların eşlerinden gördükleri muamele şekli yine bu yapıdaki erkek kadın cinsiyetinin konumlarından doğmaktadır. Kız çocuk yerine erkek çocuk sahibi olmak bu yapıtlarda kadınlara eşleri tarafından daha çok değer vermelerini sağlar. “*İnşallah bu seferki oğlan olur. Kocan onu bu yaşında oğlan babası yapıyorsun diye seni daha hoş tutar. Erkek neticede.*” (Şahiner 50). Leyla’nın annesiyle olan bu diyalogunda annesinin doğacak çocuğun erkek olmasını istemesi, kocasının bu duruma sevinip Leyla’ya daha iyi davranıp değer vereceğindedir. Bundan yola çıkılarak kadının sahip olduğu değer bir bebek bile olsa yine erkekler üstün biçilmektedir. Leyla, bir sonraki çocuğunun kız olduğunu öğrenir ve Remzi’nin şiddetinden korunmak amacıyla ona, çocuğun erkek olduğunu söyler. “*Bir oğlumuz olacak.*

Valla, ultrason çektirdim. Kesin. Remzi'nin yüzünde ilk defa insana benzer bir ifade...” (Şahiner 50). Oğlu olacağını öğrendiğinde Leyla'ya karşı davranışları tamamen değişmiş, ona şiddet uygulamamaya ve evlendiklerinden beri göstermediği değeri göstermeye başlamıştır. “*Canın bir şey istiyor mu?*’ diye sordu. *Hamilesin ne de olsa.*’ Vay be, *Bebek hayatımın en büyük mucizesi oldu,*’ diyen anneleri şimdi anladım.” (Şahiner, 53). Remzi'nin Leyla'nın bir önceki hamileliğinde göstermediği düşünceliliği erkek çocuğu olacağını öğrendiğinde göstermesi erkek ve kız çocuk arasındaki yani cinsiyetler arasındaki değer farklılığını gösterir. Çocuk doğana kadar kız olduğunu saklamaya çalışan Leyla çocuk doğduktan sonra Remzi'ye yalan söylemediğini göstermek için söylenmeye başlar. “*Oğlan olacak diye bir heves doğurdum, dalga geçer gibi kız çocuğu tutuşturdular elime*’ ” (Şahiner, 55). Kız çocuğuna sahip olmanın “*dalga geçer gibi*” olarak tanımlanması ve erkek çocuk doğurmanın “*hevesle*” beklenen bir şey olması yine cinsiyet farklılıklarını gösterir. Doğum gerçekleşince çocuğun kız olduğunu öğrenen Remzi, şiddete devam eder. Çocukla ilgilenmez. Remzi oğlu olacağını öğrendiğinde hemen bir erkek çocuk adı ve o çocuğun sahip olacağı hayat tasvir edilmiştir. Çocuğun adı Eraslan olacaktır ama çocuğun kız olduğu öğrenildikten sonra romanda kızıdan sadece “*bebek*” diye bahsedilir. “*Bebekle zor olur,*’ *deyip geçiştirdim.*” (Şahiner, 65). Kız çocuğunun bir ada sahip olmaması toplumsal cinsiyet sorunsalının bir yansımasıdır ve bu durum, erkek çocuğun kız çocuğuna üstün tutulduğunu tekrardan gösterir.

5. Sonuç:

Yapıtta olay örgüsü odak figürün iş yerinde uğradığı tecavüz sonucu evlendirilmesi ve bunların yaşandığı süreç etrafında şekil almasıyla birlikte kadın sorunsalının toplum içinde kanıksanması

üzerine yapılandırılmıştır. Bu bağlamda çalışmada ana karakterin duygusal ve bakış açısai değişimi incelenmiş, toplumun bu soruna karşı bu kadar sorumsuz olmasına karşı oluşan alaycı ve eleştirel dil tespit edilerek olayların odak figürü getirdiği sonuçlara bağlanmış ve incelemeler yaşanan olaylar ve iç monologlar üzerinden temellendirilmiştir.

Bu tezde, ana karakter Leyla'nın içinde bulunduğu toplumsal yapının kadına karşı olan bakış açısının eleştirel bir dille aktarılmasını ; Kadının Değer Algısı başlığı altında, bireysel, ailesel ve toplumsal bakış açısı üstünden üç bölümde incelenmiştir.

Yapıtta yabancılaştırma unsuru olarak ironi tercih edilmiştir. İronik dil yapıtta, Leyla'nın yaşananlar karşısında kendini savunma ve mücadele etmeye devam edebilmek için itici bir güç olarak kullanılmıştır. İroni kendini savunma aracı olduğu kadar saldırı aracı olarak da kullanılmaktadır. Ana karakter Leyla'nın acıları hafifletilirken okura da düşünme fırsatı sunulmaktadır. İroni gerçekliği bozarak olayla karakter arasında bir mesafe oluşturur ve karakteri yaşadıklarına yabancılaştırır. Aynı zamanda ironi kullanımı toplumsal sorunlara karşı yaklaşımın alışılmışın dışında bir dil ile eleştiri yapmada kullanılmıştır.

Aradaki ironi sayesinde yaratılan mesafe ile okur olayla özdeşleştiremediği için daha rahat bir şekilde sorgulama yapar. Böylece farklı bir bakış açısı ile görmeyi sağlamaktadır. Yazar, bir tür duraksatma, şaşırtma efektiyle konu üzerinde yeniden düşünmeye olanak tanır. Antabus romanında, fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet unsurları yer almıştır. Erkeklerin, kadınlara sistematik olarak uyguladıkları psikolojik şiddet en sık ev içinde, aile içinde olup bu durumun sebebi ataerkil toplum yapısıyla açıklanabilir.

Odak figürün patronu tarafından gördüğü bu şiddet sonucunda başlayan bu süreçte, ailesinin ve toplumun kadına verdiği önemin para veya namus gibi bir insanın kendinden daha önemsiz kavramlar ile belirlendiği görülmüştür. Normal koşullarda kadının hayatından önemli görülen namus, yapıtta sus payı yani para aracılığıyla önemsizleştirilmiştir. Bu olaydan sonra evlendirildiği adamla birlikte tekrar tekrar değersiz olduğu hatırlatılmıştır. Anne olduktan sonra, kızı için göze aldığı şeylerle kendi için değil kızı için bu toplumsal düşüncelere karşı çıkmaya başlamıştır. Leyla'nın karşılaştığı olaylar sonucunda kadın sorunsalının yapıtta verilen toplumda çoğu zaman normalleştirildiği ve hak ettiği iddia edilen değere sahip olmadığı sonucuna varılmıştır. Yapıtın olay örgüsünde dikkat çeken iki farklı son kurgusu belli kanılar oluşturmaktadır. Bu kanılar

Leyla'nın kendi ile birlikte çocuklarını da “balonla uçacağız” ifadesi ile intihara sürüklemesi olarak kurgulanan ilk son okuyucunun içine bir yumru gibi oturmaktadır. Devamında yazarın okuyucuya seslenmesi ve sonrasında ikinci bir sonu yaratması, birinci sonla karşılaştırıldığında okuyucuyu rahatlatmış olsa da Leyla'ya kızlarının ve kendi hayatının kurtuluşu için katil olmaktan başka bir çare bırakmamıştır. Yaratılan iki sonda da Leyla'nın tam bir özgürlüğe kavuşamaması bu toplumda var olan anlayışla kadın sorununun tam anlamıyla çözüme ulaşamadığının göstergesidir.

6. Kaynakça:

1. Şahiner, S. *Antabus*. İstanbul: Everest Yayınları, 4. Basım: Ekim 2021.
2. Uysal Koç, D. “Seray Şahiner’in Yapıtlarında Toplumsal Cinsiyet”, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, 2021